

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

Enhancing Active Citizenship through Integration between the King Rama 9's Principle of Work and Community-Based Design Thinking Process for the Youth of the 21st Century

รุ่งทิวา จันทน์วัฒนวงษ์¹

Rungtiwa Junwattanawong¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเยาวชน 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และ 3) เพื่อศึกษาผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 3 เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 57 คน ของโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุดรธานี เครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัย แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินพฤติกรรม เจตคติ วิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที่ t-test dependent

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มีสอนทุกระดับชั้นในวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง เนื้อหาขาดความลุ่มลึกในการสร้างความเป็นพลเมือง เน้นสอนความรู้ ขาดการเชื่อมโยงสู่ชุมชน ครูผู้สอนขาดเทคนิคการสอน ขาดต้นแบบความเป็นพลเมืองที่ดีในครอบครัว โรงเรียน สังคม ชุมชน 2) ผลการพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ (1) ปลูกจิตใส่ใจห่วงใยชุมชน กิจกรรมค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (2) ค้นหาต้นแบบเสียเวลา การจัดการเรียนการสอนตามแผนการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (3) นำพาบริการชุมชน จัดให้นักเรียนนำความรู้สู่การปฏิบัติจริง และ (4) สะท้อนผลสู่ความยั่งยืน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนครูและชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากิจกรรมในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด และ 3) ผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชน

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹ Faculty of Education Udon thani Rajabhat University

ในศตวรรษที่ 21 พบว่า 3.1) คะแนนทดสอบความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ 3.2) เจตคติของนักเรียนที่มีต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมหลังการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และ 3.3) พฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม หลักการทรงงาน กระบวนการคิดเชิงออกแบบชุมชนเป็นฐาน

Abstract

Objectives of this research were 1) to study the condition problems of learning management for enhancing youthful citizenship and social consciousness 2) to develop activities for enhancing active citizenship and social consciousness with the principle of work integrated with the community-based design thinking process for the youth in the 21st century and 3) to study the effects of enhancing citizenship and social consciousness. The sample for phase 3 consisted of 57 junior high school students. The data was analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test dependent using a computer program. The research results were found that

1. The learning management environment for enhancing active citizenship, social consciousness, is taught in additional courses in active citizenship at all levels. Due to the content specified in the subject additional citizenship, Lack of depth in creating citizenship, caring for society. As a result, learning lacks the linkage of knowledge from the classroom, school to the community. Both due to the problem of teachers lack of teaching techniques. Importantly, the student was absent a model for good citizenship in the family, school, community, and society.

2. Active citizenship building activities with social consciousness through the principle of work integrated with the community-based design thinking process for the youth in the 21st century. There are 4 development activities: 1) cultivate the mind and care about the community It is camp activities fostering active citizenship with social responsibility, 2) finding a model which is the 16-plan teaching of the civil society with social consciousness, 3) leads community service, It is a step by which students go to practice citizenship, and 4) reflect sustainability as a process of learning exchange among students, teachers and the community, Overall, it was found at the highest level and found that the Active Citizenship Enhancing Camp activities were considered socially appropriate at the highest level.

3. The results of enhancing active citizenship and social consciousness through integration the principle of work with community-based design thinking processes for the youth in the 21st century. it was found that 1) test scores understanding of students' social consciousness, after the development, is higher than before the development at statistically significant level.01, 2) attitudes of students towards an active citizenship after development, the overall level was at a good level, and 3) active citizenship behavior of post-development students was higher than before statistically significance at .01.

Keywords: Citizenship through integration, integration, principle of work, Community - based design thinking process

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยอยู่ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามแม้โลกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใดสังคมไทยยังมีความคาดหวังให้เยาวชนเป็นพลังอันสำคัญในการสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายเช่นนั้นได้ เยาวชนทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างและปลูกฝัง ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้แก่เยาวชนไทย

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้เยาวชนได้เรียนรู้เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต และเรียนรู้ภาคปฏิบัติในกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งส่งเสริมผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ อันเป็นคุณสมบัติความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554: 8-9)

จากรายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559: 21) พบว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองดีไว้ชัดเจน แต่ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะการตระหนักต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม ฉะนั้นการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ จนเกิดเป็นนิสัย ทักษะ ความชำนาญ และฝังลึกในจิตวิญญาณ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้วยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์หรือบริบทของสังคม ชุมชนที่เข้าอาศัยอยู่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติ และการได้รับการสอน “ความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคม” อย่างเป็นทางการ ตามหลักสูตรของโรงเรียนที่เป็นรูปธรรม จึงจะเกิดผล (ทิพย์พาพร ต้นตีสุนทร, 2557: 23-25)

จากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่า การเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นวิธีสอนที่สามารถสร้างความเป็นพลเมืองได้ดี ซึ่งเป็นวิธีที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่าน กิจกรรม

สถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเป็นวิถีชีวิตของเขาเองเป็นบทเรียน จึงทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2557: 1-10; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554: 7-8) นักวิชาการ นักการศึกษา นักกฎหมายในประเทศไทยได้เสนอวิธีการสร้างพลเมืองดีมีคุณภาพด้วยการนำหลักการทรงงาน 23 ข้อของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 เปรียบเสมือน “เข็มทิศ” นำทางให้ พลสกนิกรนำไปปรับใช้ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง ประสบความสำเร็จในชีวิต และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคม จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจนำหลักการทรงงาน คือ “หลักคิด หลักวิชา หลักปฏิบัติ” (เกษม วัฒนชัย, 2553) มาเป็นแนวคิดในการออกแบบกิจกรรมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคม สำหรับเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนใช้เรียนรู้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ สถานการณ์ ปัญหา ความต้องการที่เกิดขึ้นชุมชน ในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และเพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีการทำงานและคิดอย่างเป็นระบบ จึงได้นำกระบวนการคิดเชิงออกแบบของดี สกูล (D. School) (Hasso Plattner, 2017) ซึ่งมี 5 ขั้นตอนคือ 1) การทำความเข้าใจปัญหาเชิงลึก (Empathize) 2) การตีความปัญหา (Define) 3) การระดมจินตนาการแบบไร้ขีดจำกัด (Ideate) 4) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และ 5) การทดสอบต้นแบบ (Test) นำมาเป็นขั้นตอนในการสอนและกระบวนการทำงานของนักเรียนในการทำความเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน เข้าถึงประเด็นปัญหาในพื้นที่ จนเกิดการคิดค้นต่อยอดหรือเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงในฐานะเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม รวมถึงแนวคิดการจัดกิจกรรมค่ายด้านหน้าที่พลเมือง ที่เน้นสมาชิกชวาค่ายมีหน้าที่

รับผิดชอบ รู้จักการปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ดี มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี บูรณาการทั้งวิชาการและนันทนาการ สร้างและพัฒนานิสัย บุคลิกภาพความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม โดยจัดค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมเป็นรูปแบบค้างคืน จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาความตระหนักความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

จากหลักการและแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครูโรงเรียนใช้พัฒนาความเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสังคม สำหรับสร้างคนดีให้แก่สังคม ด้วยมุ่งหวังในการสืบสานพระปณิธานของล้นเกล้าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเยาวชน
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐานสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อศึกษาผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐานสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน มีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ดำเนินงานเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเยาวชน

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม และครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากโรงเรียนในโครงการพัฒนาศักยภาพระบบการจัดการฟาร์มเกษตรผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุดรธานี 3 โรงเรียน เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 15 คน เลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเยาวชน เป็นข้อคำถามปลายเปิด เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยการทบทวน หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

การเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยประสานงานผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่โรงเรียนและนัดเวลา และเข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามเวลานัด ใช้เวลาสัมภาษณ์ต่อคนไม่เกิน 30 นาที โดยใช้วิธีการจดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียงการสนทนา ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์

จัดหมวดหมู่ ความสัมพันธ์ สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากิจกรรมในขั้นตอนต่อไป

ระยะที่ 2 การสร้างและทดลองใช้กิจกรรม

ขั้นการสร้างและทดลองใช้กิจกรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมในศตวรรษที่ 21 หลักการทรงงาน การคิดเชิงออกแบบ และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 และเพื่อทดลองใช้กิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม และหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มทดลอง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ประชุมวิพากษ์และตรวจสอบความเป็นไปได้ความเหมาะสมของกิจกรรม 5 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ 1) การพัฒนาความเป็นพลเมือง 2 คน 2) การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน 1 คน และ 3) การจัดค่าย 2 คน

กลุ่มทดลองใช้กิจกรรมเสริมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากโรงเรียนในโครงการพัฒนาศักยภาพระบบการจัดการฟาร์มเกษตรผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแห่งหนึ่ง ของจังหวัดอุดรธานี เลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ 1) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยการทบทวน หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ 1) แบบประเมินความเหมาะสมกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ส่วนที่ 2 กิจกรรมพัฒนา มี 2 กิจกรรม คือ (1) ค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม และ (2) การจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (แผนการจัดการเรียนรู้) เป็นแบบมาตรฐานค่า 5 ระดับ มีค่าคะแนนความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 3.60$, $S.D. = 0.89$ - $\bar{X} = 5.00$, $S.D. = 0.00$) 2) แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 3) แบบวัดเจตคติต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มี 3 ด้าน คือ (1) ด้านความคิด (2) ด้านความรู้สึกลึก และ (3) ด้านการกระทำ 4) แบบประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 5) แบบประเมินทักษะการคิดเชิงออกแบบ เครื่องมือข้อ 3)-5) เป็นแบบมาตรฐานค่า 6 ระดับ และ 6) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม เป็นข้อคำถามปลายเปิด พบว่าเครื่องมือทั้ง 5 ฉบับ คือ ข้อ 2) - ข้อ 6) มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00

การเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 พัฒนากิจกรรม

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผู้วิจัยนำผลการสรุปจากระยะที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาเป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณาคัดเลือกหลักการ เนื้อหา วิธีการ กิจกรรม การวัดและประเมินผล และระยะเวลา ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม หลักการทรงงาน การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กระบวนการคิดเชิงออกแบบ และการจัดกิจกรรมค่ายการเรียนรู้ มากำหนดกรอบการพัฒนาและสร้างกิจกรรมฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คนร่วมกันวิพากษ์และประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม นำมาปรับแก้ตามข้อเสนอ ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย และผู้วิจัยเตรียมทีมผู้ช่วยวิจัย 6 คน เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาการสอนสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ โดยอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ฝึกทักษะจัดค่ายการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม และร่วมเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม ช่วงที่ 2 ทดลองใช้กิจกรรม 1) ผู้วิจัยประสานความร่วมมือกับศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโรงเรียนขยายโอกาสร่วมพิจารณาโรงเรียนและคัดเลือกครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 คน 2) ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติโครงการวิจัยร่วมกับศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร คณะครู โรงเรียนที่ทำการทดลอง วางแผนงาน กำหนดปฏิทิน 3) ดำเนินงานตามแผนการพัฒนาคูและพัฒนานักเรียนตามกิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 อบรมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้ครู 5 คน กิจกรรมที่ 2 จัดค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม “Active Citizen Camp” 3 วัน 2 คืน ให้แก่นักเรียน 30 คน โดยทีมผู้ช่วยวิจัยร่วมกับครูที่ผ่านการพัฒนา กิจกรรมที่ 3 จัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้นักเรียน โดยครูผู้สอนที่ผ่านการพัฒนาสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัยและครู ร่วมกันสะท้อนถอดบทเรียนการจัดค่ายและการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ในประเด็น

ความเป็นได้ ความเหมาะสม เนื้อหา กิจกรรม เวลาการจัดกิจกรรม และสื่ออุปกรณ์ 6) ผู้วิจัย วิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาปรับแก้กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม จัดพิมพ์เอกสารและเครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 3

ระยะที่ 3 การพัฒนานักเรียน

ขั้นตอนการนำกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ไปใช้จริงในการพัฒนานักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนในโครงการพัฒนาศักยภาพระบบการจัดการฟาร์มเกษตรผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 1 โรงเรียน เลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์พิจารณา คือ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านนวัตกรรม ได้กลุ่มตัวอย่าง 57 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 14 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 23 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน

ตัวแปรตาม คือ ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 2) ด้านเจตคติต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม และ

3) ด้านพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

ตัวแปรสมทบ คือ ทักษะการคิดเชิงออกแบบ เป็นตัวแปรที่นำมาศึกษาร่วมกับการเรียนรู้ด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม เป็นทักษะของบุคคลที่คาดว่าจะมีส่วนทำให้นักเรียนที่เข้ารับการพัฒนาได้ประโยชน์จากการฝึกมากน้อยต่างกัน และคาดว่าจะสามารถทำนายพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา คือ กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน

1. ค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (ค่าย 3 วัน 2 คืน)

2. การจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (16 แผน)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม แบบวัดเจตคติต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม แบบประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม และ แบบประเมินทักษะการคิดเชิงออกแบบ เครื่องมือทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามระเบียบวิธีวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่ แบบ t-test for Dependent Sample

การเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยนำกิจกรรมไปใช้จริงในการพัฒนานักเรียนเพื่อยืนยันประสิทธิผลของกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น

1) ประสานงานกับศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบ

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ร่วมกัน พิจารณาคัดเลือกโรงเรียน คัดเลือกครูผู้สอน ที่ทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน (ผู้ช่วยวิจัย) 2) ประชุมชี้แจงสร้างความ เข้าใจ ในจุดประสงค์ วิธีการพัฒนาตามโครงการ วิจัยต่อครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และ คีศึกษานิเทศก์ 3) ผู้วิจัยอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้เกี่ยวกับการพัฒนานักเรียนตามกิจกรรม เสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ให้แก่ครู ผู้สอน 6 คน และนักศึกษา 10 คน (นักศึกษา ชั้นปีที่ 4 สาขาการสอนสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และคอมพิวเตอร์) 4) ผู้วิจัย ผู้ช่วย วิจัยร่วมวางแผน กำหนดบทบาทหน้าที่ แหล่ง เรียนรู้ในชุมชน ปฏิทินจัดกิจกรรมเตรียมสื่อ อุปกรณ์ 5) ดำเนินการพัฒนานักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองใส่ใจสังคม มี 4 กิจกรรม คือ **กิจกรรม ที่ 1 ปลุกจิตใส่ใจห่วงใยชุมชน** เป็นการสร้างความตระหนัก ให้นักเรียนเห็นความสำคัญจำเป็น การเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม โดยจัดค่ายเสริม สร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 3 วัน 2 คืน เรียนผ่านกิจกรรมในค่าย 8 เรื่อง **กิจกรรมที่ 2 ค้นหาต้นแบบเยี่ยมยา** เป็นการสร้างแนวปฏิบัติ การเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้แก่นักเรียน ครู ผู้สอนจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 16 แผน เน้นให้นักเรียนทำความเข้าใจถึงหน้าที่ และการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผ่าน โจทย์ ปัญหา สถานการณ์จริงในชุมชน ซึ่งผู้เรียน ใช้หลักการทรงงานเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ชุมชน และใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็น ขั้นตอนในการทำงานที่จะออกแบบ วิธีการปฏิบัติ ตนในฐานะการเป็นสมาชิกที่ดีที่สร้างสรรค์ชุมชน **กิจกรรมที่ 3 นำพาบริการชุมชน** การปฏิบัติตน เป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียน โดยนำความรู้ แนวคิด วิธีการ นวัตกรรมที่ได้จากการนำโจทย์

ปัญหา สถานการณ์จริงในชุมชน ที่ร่วมเรียนรู้ใน การขับเคลื่อน สร้างสรรค์ ป้องกันปัญหา รวมถึง การพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จากกิจกรรมที่ 2 ค้นหาต้นแบบเยี่ยมยา ซึ่งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกันทำกิจกรรม และ **กิจกรรมที่ 4 สะท้อนผลสู่ความยั่งยืน** เป็นการร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชน เติมเต็มประสบการณ์สะท้อนแนวคิด เพื่อการคง อยู่และการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจ สังคมของนักเรียนเป็นปกตินิสัย ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่ต่อเนื่องจากกิจกรรมแผนที่ 11 คือ เด็กสร้าง บ้านครั้งที่ 1 เรื่องแผนที่ชุมชน เด็กสร้างบ้าน ครั้งที่ 2 เรื่องเล่าจากชุมชน และ เด็กสร้างบ้าน ครั้งที่ 3 ลูกหลานร่วมสานหมู่บ้านเข้มแข็ง และ 6) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ นักเรียนทำแบบประเมินก่อนดำเนินการจัด กิจกรรม การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของ นักเรียน ตรวจสอบชิ้นงาน บันทึกผลการจัดกิจกรรม แบบประเมินความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมหลัง การพัฒนาเมื่อจบกิจกรรม (ด้านความรู้) และเมื่อ นักเรียนนำความรู้ลงสู่การฝึกปฏิบัติในชุมชนตาม กิจกรรมเมื่อครบกิจกรรมให้ทำการประเมินความ เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบสังคม (ด้านเจตคติ ด้าน พฤติกรรม) และประเมินทักษะการคิดเชิงออกแบบ

ระยะที่ 4 การศึกษาปรากฏการณ์จาก การพัฒนา

การดำเนินเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คู่ขนานไปกับการทำการวิจัยเชิงปริมาณ มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์จากการ พัฒนานักเรียนด้วยการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองใส่ใจสังคม

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ปรากฏการณ์ เป็นผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครู ประจำชั้น 3 คน นักเรียน 12 คน ผู้นำชุมชน 2

คน ประชาชน 3 คน และผู้ปกครอง 2 คน เป็นกลุ่มเป้าหมาย 22 คน เลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นคำถามใช้สนทนากลุ่ม และ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามระเบียบวิธีวิจัย

การเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัย

1) ผู้วิจัยร่วมประชุมปรึกษาหารือผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูวางแผนงานในการจัดทำเสวนากลุ่มเลือกกลุ่มเป้าหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ สถานที่ ทำหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมายในการทำสนทนากลุ่ม และนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย

2) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการจัดกลุ่มสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย เริ่มด้วยการชมวีดิทัศน์การจัดกิจกรรมค่าย “Active Citizen Camp” และการจัดการเรียนการสอน ต่อด้วยการฉายความคิดเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์อันเป็นผลที่ได้จากกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียน 7 ด้าน สำหรับให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเชื่อมต่อกับปรากฏการณ์พฤติกรรมของบุตรหลานที่เกิดขึ้นในการใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัวและชุมชน ตามด้วยการใช้ประเด็นคำถามสนทนากลุ่มในระหว่างการสนทนาจะทำการบันทึกเสียงและการจดบันทึกเพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันและใช้ในการวิเคราะห์รายละเอียด จนครบทุกคำถามและได้ข้อมูลเพียงพอ

3) ผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาเลือกบุคคลที่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นน้อยและมีปรากฏการณ์ที่ประสงค์จะนำเสนอต่อ เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อย

4) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย โดยการทบทวนความรู้เริ่มด้วยการฉายความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ปรากฏการณ์อันเป็นผลที่ได้จากนวัตกรรมกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ตามด้วยการใช้ประเด็นคำถามหรือประเด็นเพิ่มเติม ในระหว่างการสนทนาจะทำการบันทึกเสียงเพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันและใช้ในการวิเคราะห์รายละเอียด

5) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ในประเด็นการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมในระหว่างการสัมภาษณ์จะทำการบันทึกเสียงเพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันและใช้ในการวิเคราะห์รายละเอียด

6) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนา การสนทนากลุ่มย่อย และสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า โดยการเปรียบเทียบ ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม แล้วนำมาตีความ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถาม และ

8) ดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สรุป เขียนรายงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของเยาวชน พบว่า หลักสูตรสถานศึกษามีรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองให้เรียนทุกระดับชั้น ๆ ละ 40 ชั่วโมงต่อปี เน้นความเป็นพลเมืองดี ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เนื้อสาระขาดความลุ่มลึกในการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อหลัก มีกิจกรรมเสริม เช่น เซตรับผิดชอบ สภานักเรียน จิตอาสา แต่เป็นการวางแผนโดยครู ครู

ขาดเทคนิคการสร้างบรรยากาศ ใช้สื่อแหล่งเรียนที่ไม่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน การมีส่วนร่วมกับชุมชนจึงมีข้อจำกัด ขาดความเชื่อมโยงนำสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิต ที่สำคัญนักเรียนขาดเป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีในครอบครัว โรงเรียนสังคม ชุมชน

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมความสามารถของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21

2.1 ผลการพัฒนา กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มี 7 องค์ประกอบ คือ ความสำคัญจำเป็น หลักการจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนา สื่อการเรียนรู้ และการวัดการประเมิน ซึ่งมีกิจกรรมพัฒนา ดังนี้

กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้าง

ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ที่ใช้บทเรียนในชุมชนเป็นสื่อในการเรียนรู้โดยมีการน้อมนำหลักการทรงงาน แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และการจัดค่าย นำมาออกแบบกิจกรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ปลูกจิตใส่ใจห่วงใยชุมชน เป็นขั้นตอนสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญจำเป็นในการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมรวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวคิดแนวปฏิบัติความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 7 ด้าน คือ เคารพกติกากฎหมาย รับผิดชอบตนเอง เคารพสิทธิผู้อื่นเคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาค รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และจิตสาธารณะร่วมสร้างสรรค์สังคม ด้วยกิจกรรมค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 3 วัน 2 คืน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเน้นการเปลี่ยนแหล่งของความรู้ วิธีการรับรู้ สถานที่เรียนรู้รับทราบการเรียนรู้จากตำราเรียน และครูผู้สอนจากผู้อื่นๆ และสถานการณ์จริงในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 8 กิจกรรม และการจัดประสพการณ์ ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงกิจกรรม จุดมุ่งหมายของค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

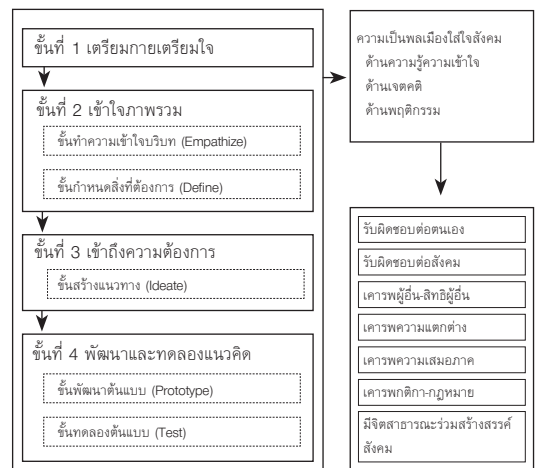
กิจกรรม/จุดมุ่งหมาย	การจัดประสพการณ์ผ่านกิจกรรม
We are AC. เป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าค่ายและภาพรวมเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม	นันทนาการ, JIGSAW AC, Step ค่าย AC
เคารพกติกากฎหมาย เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการเป็นผู้เคารพ กติกา กฎหมาย	เข้าแถว, เรายังได้กฎเดียว, ตกลงกติการ่วมกัน (กฎ กติกา มีไว้เคารพ), ใครละเมิดกติกาก
รับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการรับผิดชอบต่อตนเอง	วิ่งเดี่ยววิบาก, ฟังตนเอง, ฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์, แนะนำ แนะนำ, ความเป็นพลเมืองดิจิทัล, แผนที่ชีวิต (Roadmap for Life)
เคารพสิทธิผู้อื่น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการเคารพผู้อื่น สิทธิผู้อื่น	แข่งแข่ง, เรายังต่างเคารพสิทธิ, การละเมิดสิทธิกันและกัน

ตาราง 1 แสดงกิจกรรม จุดมุ่งหมายของค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (ต่อ)

กิจกรรม/จุดมุ่งหมาย	การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรม
เคารพความแตกต่าง เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการเคารพความแตกต่าง	1 คำถามหลายคำตอบ, ช่วยหรือไม่ช่วย, แตกต่างแต่เหมือนกัน
เคารพความเสมอภาค เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการเคารพเสมอภาค	ปมมนุษย์, ฮูลาฮูป, ฉันทายากกินแตงโม, ซาติได ภาษาใด ต่างเสมอภาคกัน
รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม	ฉันไม่ได้อยู่คนเดียว, ฝึกความคิดและมองโลกแบบเชื่อมโยง, พระราชาผู้รักประชาชน
จิตสาธารณะร่วมสร้างสรรค์สังคม เป็นการสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติตนในการมีจิตสาธารณะมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคม โดยการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน	แผนที่ชุมชน, ปฏิทินชุมชน, ประวัตินชุมชน, ประชาญ์ชุมชน, เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 2 ค้นหาต้นแบบเหยี่ยวยา เป็นขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้นักเรียน ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ในการทำความเข้าใจถึงหน้าที่ และกระทำตนเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม 7 ด้าน ผ่านโจทย์ ปัญหาสถานการณ์จริงในชุมชน ซึ่งผู้เรียนนำหลักการทรงงานเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ชุมชน และใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็นขั้นตอนในการทำงานที่จะออกแบบในปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ใส่ใจในการสร้างสรรค์ชุมชน โดยครูจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมในรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองกิจกรรม... ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ สอนในตารางเรียนปกติของโรงเรียนจำนวน 16 แผนการจัดการเรียนรู้ ในแต่ละแผนมี 4 ชั้น ดังตาราง 2

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการ ทรงงานบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน

ตาราง 2 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทวงถามบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน

ขั้นตอนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 เตรียมกายเตรียมใจ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศและเตรียมความพร้อมผู้เรียนนำเข้าสู่ประเด็นการเรียนรู้ ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเน้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย สนุกท้าทาย ก่อให้เกิดความสุขและปลอดภัยในการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 เข้าใจภาพรวม เป็นกระบวนการที่นักเรียนทำความเข้าใจบริบทสถานการณ์ โรงเรียน ชุมชน สถานที่ สภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบุคคล สภาพแวดล้อม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ วินิจฉัย ทั้งนี้ เพื่อหาประเด็นปัญหา ขั้นนี้ นักเรียนนำหลักการทวงถาม คือ “หลักคิด” มาใช้กับการทำงานเพื่อความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา ดังนี้

ขั้นทำความเข้าใจบริบท (Empathize) เป็นขั้นที่นักเรียนศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา จากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นกำหนดสิ่งที่ต้องการ (Define) เป็นขั้นที่นักเรียนตีความ วิเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากขั้นตอนการทำความเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายและสิ่งที่ต้องการศึกษา นำมาระบุปัญหาความต้องการที่แท้จริง

ขั้นที่ 3 เข้าถึงความต้องการ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนค้นหาแนวคิด แนวทางในการออกแบบ ปรับปรุงแก้ไข เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ไปสู่สิ่งใหม่ที่ดีขึ้น ที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด ขั้นนี้ นักเรียนนำหลักการทวงถาม คือ “หลักวิชา” มาใช้กับการทำงานเพื่อค้นหาแนวคิดวิธีการ ดังนี้

ขั้นสร้างแนวทาง (Ideate) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนระดมสมองในการค้นหาแนวคิดที่สร้างสรรค์มากที่สุดในการตอบโจทยปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและสิ่งที่ต้องการศึกษา และนำมาวิเคราะห์และจัดระเบียบแนวคิด กลุ่มร่วมกันคัดเลือกแนวคิดหรือทางออกที่ดีที่สุดในการตอบโจทย เพื่อนำไปสู่การสร้างต้นแบบ

ขั้นที่ 4 พัฒนาและทดลองแนวคิด เป็นขั้นตอนที่นักเรียนลงมือการสร้างต้นแบบหรือแบบจำลองที่ได้จากการระดมแนวคิดสำหรับใช้ในการตอบโจทยปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา และการทดสอบต้นแบบหรือแบบจำลองพร้อมปรับปรุงให้ดีขึ้น ขั้นนี้ นักเรียนนำหลักการทวงถาม คือ “หลักวิชา” และ “หลักปฏิบัติ” ดังนี้

ขั้นพัฒนาต้นแบบ (Prototype) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนสร้างต้นแบบหรือแบบจำลองที่ได้จากการระดมแนวคิดสำหรับใช้ในการตอบโจทยปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและสิ่งที่ต้องการศึกษา ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ หรือกลุ่มเป้าหมาย ก่อนนำไปศึกษาความเป็นไปได้โดยการทดลองในขั้นต่อไป

ขั้นทดลองต้นแบบ (Test) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำต้นแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นไปใช้ทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ หลังการทดลอง นำข้อมูลมาพิจารณาข้อบกพร่องของต้นแบบหรือแบบจำลองนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้นวัตกรรม แนวคิด วิธีการที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

กิจกรรมที่ 3 นำพาบริการชุมชน เป็นขั้นตอนที่นักเรียนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม โดยนำความรู้ แนวคิด วิธีการ นวัตกรรมที่ได้จากการนำ โจทยปัญหา สถานการณ์จริงในชุมชน ที่ร่วมเรียนรู้มาขับเคลื่อน ป้องกัน สร้างสรรค์

ชุมชน รวมถึงการพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จากกิจกรรมที่ 2 ค้นหาต้นแบบเยียวยา นำเสนอต่อชุมชน กิจกรรมปฏิบัติ ได้แก่ การลงมือปฏิบัติจริง การจัดเวทีเสวนา การจัดนิทรรศการ การรณรงค์ เป็นต้น

กิจกรรมที่ 4 สะท้อนผลสู่ความยั่งยืน เป็นขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ครูและชุมชน เติมเต็มประสบการณ์สะท้อนแนวคิด เพื่อการคงอยู่และการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียนเป็นปกตินิสัย กิจกรรมปฏิบัติ ได้แก่ การจัดเวทีเสวนา กลุ่มสนทนา และ การจัดทำปฏิทินชีวิต เป็นต้น

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

3.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม โดยภาพ

รวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) พิจารณาเป็นองค์ประกอบ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.60$) กิจกรรมการพัฒนา ($\bar{X} = 4.54$) และ จุดมุ่งหมาย ($\bar{X} = 4.53$) ส่วน กิจกรรมค่ายส่งเสริมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมให้นักเรียน และนำไปฝึกปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$) และ แผนการจัดเรียนการสอน ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (16 แผน) มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$)

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมพัฒนานักเรียน

3.2.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม

รายการ	ระดับความคิดเห็น (N=5)		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
กิจกรรม We are AC	4.73	0.46	มากที่สุด
กิจกรรมนันทนาการ	4.40	0.55	มาก
กิจกรรม GSAW AC	5.00	0.00	มากที่สุด
กิจกรรม Step ค่าย AC	4.80	0.45	มากที่สุด
กิจกรรมเคารพกติกา กฎหมาย	4.50	0.51	มากที่สุด
กิจกรรมเข้าแถว	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมเธอกบฉันได้ทุกวัน	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมกติการ่วมกัน	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมรับผิดชอบตนเอง	4.52	0.51	มากที่สุด
กิจกรรมวิ่งเดี่ยววิบาก	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมฟังตนเอง	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมแนะแนว แนะนำ	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมแผนที่ชีวิต	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมเคารพผู้อื่น สิทธิผู้อื่น	4.60	0.51	มากที่สุด

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมค่าย เสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม (ต่อ)

รายการ	ระดับความคิดเห็น (N=5)		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
กิจกรรมแข่งวิ่ง	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมเธอกับฉันต่างเคารพสิทธิ	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมการละเมิดสิทธิกันและกัน	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมเรพความแตกต่าง	4.60	0.52	มากที่สุด
กิจกรรมหนึ่งคำถามมีหลายคำตอบ	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมช่วยหรือไม่ช่วย	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมเคารพความเสมอภาค	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมปมมนุษย์	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมฉันอยากกินแตงโม	4.40	0.45	มาก
กิจกรรมชูลาฮูปรรษา	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมมองคน	4.80	0.45	มากที่สุด
กิจกรรมชาติใด ภาษาใด เสมอภาคกัน	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม	4.47	0.52	มาก
กิจกรรมคิดและมองโลกแบบเชื่อมโยง	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมฉันไม่ได้เป็นคนเดียว	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมพระราชผู้รักประชาชน	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมจิตสาธารณะร่วมสร้างสรรค์สังคม	4.60	0.51	มากที่สุด
กิจกรรมแผนที่ชุมชน	4.40	0.55	มาก
กิจกรรมปฏิทินชุมชน ประวัติชุมชน ประชาญ์ชุมชน	4.60	0.55	มากที่สุด
กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วม	4.80	0.45	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.55	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 3 ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากิจกรรม ค่ายเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมใน ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.55) และพบว่าทั้ง 8 กิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในมากที่สุด กิจกรรมที่ได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรม We are AC (\bar{X} = 4.73)

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของ แผนการจัดเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจ สังคม ผู้เชี่ยวชาญประเมิน โดยภาพรวมมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.52)

พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบของแผน ค่าเฉลี่ย สูงสุด (\bar{X} = 4.64) รองลงมา คือ จุดประสงค์การ เรียนรู้ (\bar{X} = 4.61) และกิจกรรมการเรียนรู้ (\bar{X} = 4.55) โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ขั้นตอน

4. ผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับ กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

4.1 ผลการประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียน 3 ด้าน คือ

4.1.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่า ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการพัฒนา 11.18 และหลังการพัฒนา 20.51 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า คะแนนทดสอบหลังการพัฒนาของนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.1.2 ผลการประเมินเจตคติต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่า นักเรียนมี

เจตคติต่อความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมหลังการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.23$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก 3 รายการ คือ หากพบสิ่งของมีค่าฉันยินดีนำส่งคืนเจ้าของ หรือให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือครูดำเนินการหาเจ้าของต่อไป ($\bar{X} = 4.61$) ฉันตั้งใจเรียนปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ และสมาชิกที่ดีของครอบครัว และฉันเห็นว่าคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานภาพ ทุกฐานะมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพอันสุจริต ค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.58$)

4.1.3 ผลการประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่า คะแนนประเมินพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการพัฒนา 69.75 และหลังการพัฒนา 125.05 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า คะแนนพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมหลังการพัฒนาของนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาระดับการแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมหลังการ

พัฒนาของนักเรียน โดยภาพรวมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยคือ เคารพกติกา กฎหมาย เคารพหลักความเสมอภาค รับผิดชอบ ต่อตนเอง จิตสาธารณะสร้างสรรค์สังคม เคารพผู้อื่นและสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่างและ รับผิดชอบต่อสังคม

4.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิง ออกแบบกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มที่มีคะแนนทักษะการคิดเชิงออกแบบ สูง ($\bar{X} = 104.35$) จะมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม ความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมน้อยกว่ากลุ่มคะแนน ทักษะการคิดเชิงออกแบบต่ำ ($\bar{X} = 106.00$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความ เป็นพลเมืองใส่ใจสังคมของนักเรียน จำแนกตาม กลุ่มคะแนนทักษะการคิดเชิงออกแบบสูงและต่ำ พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

5. ผลการศึกษารากฐานการค้น จากการพัฒนาเด็กเรียนด้วยการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชน เป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21

5.1 ผลสรุปการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ปกครอง ครู ชุมชน เห็นว่ากิจกรรมค่ายและการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มีผลต่อการพัฒนาเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้จริง ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อพฤติกรรม การแสดงออกของเด็กในปกครองและชุมชน อยู่ใน ระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน และมีทัศนคติที่ดีต่อ การพัฒนาเยาวชนครั้งนี้ให้ความไว้วางใจเชื่อมั่น ในบทบาทของหน่วยการศึกษา เสนอแนะให้มีการ พัฒนาความต่อเนื่อง

5.2 ผลสรุปจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เจาะลึกนักเรียนหลังการจัดค่าย และการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมือง ใสใจสังคม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ มีความรู้ ความเข้าใจ ให้ความหมาย และสามารถระบุ พฤติกรรมการแสดงออกได้ และระบุผลความเป็น พลเมืองใสใจสังคมทั้ง 7 ด้านได้อย่างสร้างสรรค์ และตรงประเด็น และแสดงการมีเจตคติที่ดีต่องาน พูด “ความเป็นพลเมืองใสใจสังคมทำให้เรามีจิต สาธารณะ ทำให้เรามีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะ จิตสาธารณะเป็นการทำดีไม่หวังผลตอบแทน ทำ ด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครบังคับ”

อภิปรายผล

จากสภาพการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ความเป็นพลเมืองใสใจสังคมที่เน้นการบรรยาย เนื้อหา ขาดการเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตจริง ขาด ต้นแบบที่ดี ทำให้เห็นปัญหาชัดเจนและเป็นเหตุผล สำคัญที่จะเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใสใจ สังคมอย่างเร่งด่วน โดยยึดหลักการเรียนรู้จาก สถานการณ์จริงเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ผ่านกิจกรรม ในครอบครัว ซึ่งมีพ่อแม่ ผู้ปกครองทำหน้าที่ปลูก ฟังความเป็นพลเมืองใสใจสังคมร่วมกับโรงเรียน โดยมีบุคคลสำคัญ ผู้นำ ชุมชนเป็นต้นแบบในการ ประพฤติปฏิบัติเป็นพลเมืองใสใจสังคมให้ แก่บุตรหลาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการ ศึกษา, 2554) ดังผลการพัฒนากิจกรรมเสริม สร้างความเป็นพลเมืองใสใจสังคมด้วยหลักการ ทรรศนบูรณาการกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 4 กิจกรรมพัฒนา แบ่งการพัฒนา เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เริ่มต้นด้วย กิจกรรม การปลูกจิตใสใจหวังใยชุมชน เป็นค่ายเสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองใสใจสังคม 3 วัน 2 คืน มีเนื้อหา

สาระในการสร้างเสริมความเข้าใจและความ ตระหนักในความเป็นพลเมืองใสใจสังคม 7 ด้าน กิจกรรมค่ายเน้นเรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ อย่างมีความสุข การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระ หน้าที่และวิถีความเป็นพลเมืองใสใจสังคม เช่น กิจกรรม “เธอกับฉันได้กฎเดียวกัน” “ใครละเมิด กติกา” “เธอนั่นต่างเคารพสิทธิ” “ชาติใด ภาษาใด เสมอภาคกัน” “ฉันไม่ได้อยู่คนเดียว” “พระราช าผู้รักประชาชน” สมาชิกค่ายเรียนรู้จากการสังเกต และการเลียนแบบจากตัวแบบ จากประสบการณ์ จริง ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดค่ายด้านหน้าที่ พลเมือง (Civic Responsibility) ของสำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (2554) หลักการจัด ค่ายต้องกำหนดให้สมาชิกค่ายมีหน้าที่รับผิดชอบ ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยที่ดี รู้จักและยอมรับใน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ถือเป็นบ่มเพาะ การเป็นพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย ชาตรี ยัมรักษา (2550) พบว่า เยาวชนที่เข้าค่าย เมื่อ ร่วมกิจกรรม ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ข้อตกลง กติกาในค่ายพักแรมมีผลต่อการพัฒนาลักษณะ นิสัยด้านสังคมพัฒนาขึ้นอยู่ในระดับดี และพบว่า ค่ายความเป็นพลเมืองใสใจสังคม มีการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้ลงชุมชน ศึกษาสภาพชุมชน เรียนรู้จาก ผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น เช่น กิจกรรม “แผนที่ชุมชน” “ปฏิทินชุมชน ประวัติชุมชน” และ “เรียนรู้วิถีชีวิต ชุมชนเพื่อมีส่วนร่วม” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Melaville, Berg and Blank (2015: 36-45 อ้าง ใน วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561) เสนอว่าการสร้าง ความเป็นพลเมืองที่มีพลังและรับผิดชอบต่อ ครัว ชาติ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม กับชุมชน มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้เรียน ครู และคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผล การศึกษาปรากฏการณ์จากการพัฒนานักเรียน ด้วยการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใสใจสังคม พบว่า ผู้ปกครอง ครู ชุมชน เห็นว่ากิจกรรมค่าย

และการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมือง ใสใจสังคม ส่งผลทางบวกต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองใสใจสังคมของเยาวชนทั้ง 7 ด้าน **ระยะที่ 2 กิจกรรมค้นหาต้นแบบเยี่ยมยา กิจกรรมนำพาบริการชุมชน และกิจกรรมสะท้อนผลสู่ความยั่งยืน** เป็นการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใสใจสังคมตามแผนการจัดการเรียนรู้ 16 แผน แต่ละแผนมีกิจกรรมสร้างแนวปฏิบัติความเป็นพลเมืองใสใจสังคมให้แก่นักเรียน ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านโจทย์ ปัญหา สถานการณ์จริงในชุมชนที่ตนเองได้ศึกษาแล้วนำไปสู่การป้องกัน แก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ร่วมกับคนในชุมชน โดยผู้เรียนใช้หลักการทรงงาน “หลักคิด หลักวิชา หลักปฏิบัติ” เป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนใช้เรียนรู้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ สถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และเสริมผู้เรียนให้มีวิธีการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอน คือ การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดสิ่งที่ต้องการ การสร้างแนวทาง การพัฒนาต้นแบบ และ การทดสอบต้นแบบ อาจกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใสใจสังคมที่พัฒนาขึ้นถือเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองใสใจสังคมได้ ยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองใสใจสังคมให้แก่นักเรียนได้และนำไปฝึกปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาปรากฏการณ์ ผู้ปกครอง ครู ชุมชน เห็นว่ากิจกรรมค่ายและการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใสใจสังคมสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุตรไปในทางที่ดีทั้ง 7 ด้าน

จากผลการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใสใจสังคมด้วยหลักการทรงงานบูรณาการกับ

กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 พบว่า 1) คะแนนทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองใสใจสังคมของนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยรัชนี้ อิมอก (2561) วิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีที่ใสใจในสังคม พบว่า หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความเป็นพลเมืองไทยที่ใสใจในสังคมเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านเจตคติพบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อความเป็นพลเมืองใสใจสังคมหลังการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะเรื่องตั้งใจเรียน ปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และสมาชิกที่ดีของครอบครัวเป็นสิ่งที่ดีควรปฏิบัติ เห็นคุณค่า ลีทธี เสรีภาพของคนทุกเพศวัย สถานภาพและฐานะมีความเท่าเทียม รวมถึงการมีจิตอาสา ซึ่งยืนยันจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักเรียนเห็นว่า *“...ความเป็นพลเมืองใสใจสังคมทำให้เรามีจิตสาธารณะ ทำให้เรามีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะจิตสาธารณะเป็นการทำดีไม่หวังผลตอบแทน ทำด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครบังคับ..”* ส่วนพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใสใจสังคมของนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ พฤติกรรมแสดงออกอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ เคารพกติกา กฎหมาย เคารพหลักความเสมอภาค เคารพผู้อื่นและสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง และรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย รสสุคนธ์ มกรณี (2556) พบว่า การแสดงพฤติกรรมความเป็นพลเมืองที่เยาวชนปฏิบัติโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ เคารพความแตกต่าง เคารพกฎกติกา กฎหมาย เคารพสิทธิผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม และเคารพหลักความเสมอภาค และพบว่านักเรียนประเมินตนเองว่า

มีการปฏิบัติความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม อยู่ในระดับมากทุกรายพฤติกรรม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลการศึกษาปรากฏการณ์โดยผู้ปกครอง ชุมชน และครูผู้สอนพบว่ามีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

ส่วนผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงออกแบบกับความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม พบว่าผลการตรวจสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ “นักเรียนที่มีทักษะการคิดเชิงออกแบบมาก จะมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมมากกว่านักเรียนที่มีทักษะการคิดเชิงออกแบบน้อย” พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากทักษะการคิดเชิงออกแบบเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกแบบนวัตกรรมและการแก้ปัญหาที่เน้นการลงมือปฏิบัติภายใต้วิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านการออกแบบร่วมกันระหว่างผู้ออกแบบนวัตกรรมและผู้ใช้นวัตกรรมนั้น ในขณะที่การแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม เป็นการแสดงออกถึงการตระหนักรู้สิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน ลงมือปฏิบัติอย่างใส่ใจ ไม่เพิกเฉย ซึ่งสรุปได้ว่าความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมกับทักษะการคิดเชิงออกแบบมีเป้าหมายที่แตกต่างกันในการพัฒนาให้เกิดกับบุคคลจึงไม่ปรากฏความสัมพันธ์กัน

บทสรุปของการวิจัยพบว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 3 ข้อได้รับการสนับสนุน รวมถึงผลการศึกษาปรากฏการณ์จากการพัฒนานักเรียน ครูผู้ปกครอง ชุมชนสรุปว่าพฤติกรรมความเป็น

พลเมืองใส่ใจสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในทางบวก สรุปว่ากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก และพฤติกรรมความเป็นพลเมืองใส่ใจในสังคมได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ พบว่ากิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมที่พัฒนาขึ้น นับว่าเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่ใช้ในการสร้างพลเมืองที่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันได้ มี 2 กิจกรรม คือ ค่ายและการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มีการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ครูในโรงเรียนทุกคนต้องทำร่วมกัน ควรมีการประสานการทำงานระหว่างบ้าน วัด ชุมชน โรงเรียนในการวางแผนการพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมที่พัฒนาขึ้น เน้นการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ใช้หลักการทรงงานเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สภาพปัญหาของชุมชน มีการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด ชุมชน โรงเรียนมีความชัดเจนในการสนับสนุนการเรียนรู้ การดูแลพฤติกรรมบุตรหลานร่วมกัน โจทย์วิจัย คือ การศึกษารูปแบบการสร้างภาคีเครือข่ายความยั่งยืนในการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคมสู่วิถีชีวิตชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. (2553). การบรรยายพิเศษ “หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ในวันที่พุธ ที่ 28 กรกฎาคม 2553 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.cri.or.th/en/20100830_th.php
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2557). แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมไทย, แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education). กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา. บริษัท พี.เพรสจำกัด.
- ชาตรี ยัมรักษา. (2550). ผลการจัดกิจกรรมนันทนาการในค่ายพักแรมที่มีผลต่อการพัฒนาลักษณะนิสัยของเยาวชนที่เข้าค่ายพักแรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรสาขาวิชาการจัดการนันทนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2557). พลเมือง สติหมนุษยชน และประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา. บริษัท พี.เพรสจำกัด.
- รสสุคนธ์ มกรณี. (2556). ศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ 5.
- รัชณี อ้อมอก. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีที่ใส่ใจในสังคม. กรุงเทพฯ: ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวาน กราฟฟิก.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมค่าย. กรุงเทพฯ: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Plattner, H. (2017). *Design thinking bootleg*. Institute of Design at Stanford. Access in the 23rd November 2018. Available from: <https://dschool.stanford.edu/resources/design-thinking-bootleg> (In Thailand).